

I. KAHRAMANMARAŞ SEMPOZYUMU

6-8 MAYIS 2004

KAHRAMANMARAŞ

ORGANİZASYON

MARAŞDER- KAHRAMANMARAŞ BELEDİYESİ

KATKI

Kahramanmaraş Valiliği- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası

I. KAHRAMANMARAŞ SEMPOZYUMU

ORGANİZASYON HEYETİ

Doç.Dr. Said Öztürk (Başkan)

Mahmut Nedim Tepebaşı

Dr. Hacı Kutlu

Dr. Mustafa Bekerecioğlu

MARAŞDER

Halıcılar Cad. No 97, Kat 3 D. 6 Fatih/ İSTANBUL

Tel: 0212 635 46 46- Faks: 0212 621 99 44

KAHRAMANMARAŞ BELEDİYESİ

Tel: 0344 221 34 70 - Faks: 0344 223 12 36

Baskı-Cilt

Düzy

0212 613 40 41

© Her hakkı mahfuzdur.

BİRİNCİ CİLT

Mayıs 2005- İSTANBUL

KLASİK EDEBİYATIMIZDA MANZUM HADİS TERCÜMELERİ VE NECİP FAZIL'IN 101 HADİS TERCÜMESİ

Dr. Alim Yıldız*

Klasik edebiyatımızın kaynağı dindir. Şairlerimiz, dînî her konuda eser vermişlerdir. Divan ve mesnevîlerinin baş kısmında Tevhid, Münacât ve Naatlere yer veren ve bunu bir gelenek haline getiren şairlerimiz, Hz. Peygamber'in hayatının her safhasını da ayrı birer edebî tür olarak işlemişlerdir. Mevlidler, Siyerler, Miraciyeler, Mucizenâmeler, Hilyeler, Kırk ve Yüz Hadisler gibi daha bir çok konu edebiyatımızın manzum dînî konuları arasında önemli bir yere sahiptirler.

Kırk hadis türünün oluşumundaki en önemli etken Hz. Peygamber'in "Ümmetinden her kim hadislerimden kırk hadis ezberler başkalarına öğretirse Allah onu kıyâmet günü fakîhler ve bilginlerle birlikte haşreder" mealindeki hadîsidir¹.

Bundan başka, Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak, hayırla yâd edilmek, daha önce kırk hadis yazanlara benzemek ve bu geleneği devam ettirmek, okuyucuların hayır dualarını almak, bir konuyu aydınlatmak ya da bir konuya dikkat çekmek, yakalandığı bir hastalıktan kurtulmak, cehennem azâbından korunmak, sıkıntıları gidermek, geçen boş zamanları telâfi etmek, dîne ve müslümanlara hizmet etmek, şahsî görüşlerini eserinde açıklama fırsatını bulmak, ekâbir ve devlet ricâline hoş görünmek vb. gibi sebepler de müelliflerin bu sahada eser vermelerinin nedenlerindedir².

Bu alanda Arap, İran ve Türk Edebiyatı'nda çok sayıda manzum hadis tercümeleri bulunmaktadır. Daha çok "Kırk Hadis" tercümesi diye bilirse de yetmiş, yüz, beş yüz ve bin hadis tercümeleri de yapılmıştır.

Kıt'alar hâlinde manzum kırk hadis tercümelerinden en meşhuru, Farsça olarak kaleme alınan Abdurrahmân Câmî (ö. 1492)'nin Terceme-i Erba'în Hadîs'idir. Câmî'nin bu eseri, Türk şairleri tarafından çok beğenilmiş ve çok sayıda tercümesi yapılmıştır³.

Türkçe'de yapılan kırk hadis terceme ve derlemeleri 90 civarındadır.

Türkçe kırk hadislerin tamamen mensur, tamamen manzum yada mensur manzum karışık olmak üzere üç şekli bulunmaktadır. Biz bunlardan mensur olan tercümeler üzerinde durmayacağız. Tamamen manzum olanlar ile mensur manzum karışık olan hadis tercümelerinden bahsedeceğiz.

Genel olarak, manzum hadis tercümelerinde, tercüme edilen hadisler manzum kısmın başında verilip, daha sonra tercümesi yapılmasına rağmen, bu türdeki bazı eserlerde hadislerin Arapça metinleri manzum olarak son mısra veya son iki mısrada kullanılan vezne de uygun şekilde yer almaktadır.

Türk dilinde yazılan ilk kırk hadis Mahmud b. Ali'nin Orta Asya edebî lehçesiyle 1358 yılında tamamladığı "Cennetlerin açık yolu" anlamına gelen "Nehcü'l-Ferâdîs" isimli mensur eseridir. Bizim tebliğimizin asıl konusu manzum hadis tercümeleri olduğu için bu eser üzerinde durmayacağız. Aslen Maraşlı bir şair olan Necip Fazıl Kısakürek de bu edebiyat geleneğine

* C. Ü. İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Edebiyatı Anabilim Dalı.

¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 246 (Hadis no: 2465). Benzer hadisler için bkz. Süyûtî, *Câmiü's-Sagîr*, II, 524 (Hadis no: 8636, 8637).

² Kırk Hadis yazma sebepleri için bkz. Abdulkadir Karahan, *İslam-Türk Edebiyatında Kırk Hadis Toplama, Tercüme ve Şerhleri*, İstanbul 1954, s. 5-25; Selehattin Yıldırım, *Osmanlı'da Kırk Hadis Çalışmaları*, İstanbul 2000, s. 20-30.

³ Geniş bilgi için bkz. Ahmet Sevgi, *Molla Câmî'nin "Erba'în"i ve Manzum Türkçe Tercümeleri*, Konya 2000. Ahmet Sevgi'nin eserinde yer almayan Câmî tercümeleri de bulunmaktadır. Örneğin Cihan Okuyucu tarafından tespit edilen Kinalızâde Mehemed Rıza adına kayıtlı "*Fazlu Rabbi'l-Âlemin fi Şerh-i Hadîs'l-Erbain*" isimli tercüme (bkz. Cihan Okuyucu, "Tunus Milli Kütüphanesindeki Türkçe Elyazmaları", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:2, Sayı: 7-8, s. 139-140) bunlardan biridir.

uyarak manzum 101 hadis tercümesi yapmıştır. Yüzyıllara göre yapılan kırk hadis tercümelerinden örnekler verdikten sonra Necip Fazıl'ın hadis tercümesine ve bu tercüme ile ilgili değerlendirmemize yer vereceğiz.

XV. Asır

XV. asırda meydana getirilen manzum iki tane manzum hadis tercümesi bulunmaktadır. Bunlar İlahî mahlasını kullanan Şeyh Abdullah'ın bir kırk hadisi ile Anadolu sahası dışında Ali Şir Nevâî'nin Molla Camî'den tercüme ettiği manzum kırk hadisidir.

İLÂHÎ (ö. 1491): Asıl adı Abdullah olan şair, hayatında Câmî ile görüşen bir nakşî şeyhidir. Câmî'den ilhamla yazdığı düşünülen manzum bir kırk hadis tercümesi kaleme almıştır⁴. Buhârî ve Müslim'in ittifak ettiği kırk hadisin tercümesidir. Hadislerin Arapça metninden sonra kıta nazım şekliyle Türkçe tercüme verilmektedir. Abdülkadir Karahan'ın zamanı belli olmayan kırk hadisler içerisinde değerlendirdiği İlahî mahlaslı şairin bir başka kırk hadisi daha bulunmaktadır⁵.

“Dünya sevgisi her hatanın başıdır”

Hubb-ı dünyâ bilersen ey mü'min
Başıdır her hatâ vü isyânın
Çünkü yoktur muhabbetim dersen
Ya nedendir senin bu isyânın

“Sabreden zafere ulaşır”

Sâbir ol her belâya âlemde
Kim ki sabr eyledi zafer buldu
Hak kazâsına râzı olmayan
Gördüm âhir dahi beter oldu

ALİ ŞİR NEVÂÎ (1441-1501): XV. asırda yapılan ikinci hadis tercümesi Ali Şir Nevâî'ye aittir. Bu eser, Câmî'nin 1481 yılında yazdığı manzum Farsça kırk hadisinin Türkçe'ye yapılan ilk tercümesidir. Bu tercüme asıl metnin vezniyle ve hadis sırasına uygun olarak yapılan bir tercüme olmakla birlikte birebir çeviri şeklinde değil, asıl metne dikkat edilmekle birlikte metne bağlı kalmaksızın yapılan serbest bir tercümedir.

“Allah, insanlara acımayanlara, merhamet etmez”

Tingridin rahm eğer tama' kılsang
Evvel olmak kirek sen ilge rahîm
Her kişi kim ulusga rahm itmes
Anga rahm eylemes Rahîm ü Kerîm

XVI. Asır

XVI Yüzyılda on iki şair tarafından manzum hadis tercümesi yapılmıştır. Bunlardan Fuzûlî, Nev'î, Usûlî ve Âlî gibi şâirlerin manzum tercüme oldukça dikkat çekicidir.

HAZİNÎ (terc. 1524): Mesnevî tarzında kaleme alınmış bir hadis tercümesidir. Hadisin Arapça metni verildikten sonra her hadis, tercümede kaçınıcı olduğu ve hadisin kimler tarafından tercüme edildiğine nazmen işaret edildikten sonra tercüme edilmektedir.

⁴ Şair ve eseriyle ilgili olarak bkz. Hasan Aksoy, *Mustafa Âli'nin Manzum Kırk Hadis Tercümeleri*, İstanbul 1991, s. 5-6.

⁵ Bkz. Abdülkadir Karahan, a.g.e., s. 278-279.

“Merhamet etmeyene merhamet edilmez”

Dedi mahlûkâta kim rahm eder
Rahm eder ona Hudâ-yı dâd-ger

Rahmi çok kullara Hayyu bî-zevâl
Rahm eder dedi Rasûl-i bî-misâl

Kim ki Hak halkına kılmaz şefkat
Nice umar ol Hudâ’dan rahmeti

Rahm edin siz yerde Hakk’ın kuluna
Tâ ki rahmet ede size buluna

USÛLÎ (ö. 1538): Önce hadis metni, sonra kıta halinde tercüme verilmiştir. Hadislerden beş tanesi Câmî tercümelerinde de bulunan hadisler olmakla birlikte eserin ağırlık noktasını iman, itikat ve ahlakla ilgili hadisler oluşturmaktadır. Usulî bu eserinde önce atmış dokuz hadisi kıta nazım şekliyle tercüme etmiş, daha sonra da Hz. Ali’nin on vecizesini Türkçe’ye çevirmiştir⁶.

“Temizlik imanın yarısıdır.”

Pâklık kıl dâimâ ey mü’min-i pâk-i’tikâd
Çünkü Peygamber buyurdu nısf-ı îmândır tuhûr
Abdest al bâtının şirk ü riyâdan pâk kıl
Tâ ki kalbine tecellî eyleye nûr-ı huzûr

“Utanmadıktan sonra dilediğini yap.”

Ger hayâ yoğ ise sende her ne kim dilersen et
Bir kişide kim hayâ olmaya îmân olmaya
Halkdan eyle hayâ Hak’tan utan ey ehl-i dîn
Ger dilersen dîninin bünyâdı vîrân olmaya

MELÂMÎ DEDE (ö. 1553’ten sonra): 1553 yılında kaleme alınan mensur manzum karışık bir eserdir. Mensur tercümelerden sonra kıta halinde manzum tercüme verilmiştir.

Dinle âhir zamânda n’ola nişân
Bir velî ola pâdişâh-ı zamân
Taş ve toprak kadar da dünyâyâ
Rağbet etmez budur hadîsi beyân

FUZÛLÎ (ö. 1556): Molla Camî’den yapılan bir kırk hadis tercümesidir. Şair, Arapça metnini verdiği hadisleri kıtalar halinde tercüme edilmiştir.

“Her duyduğunu söylemesi kişiye günah olarak yeter.”
Kişiye ol günah yeter ki dili
Şûle-i şer olup zebâna çeker
Sadef-i sem’ine düşen güheri
Çıkarıp rişte-i beyâna çeker.

⁶ Bkz. Adem Ceyhan, “Usulî’nin Hadis ve Vecize Tercümeleri”, *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 2003, C. XXX, s. 147-188.

“İnsanların en hayırlısı insanlar için faydalı olandır”

Cehdin oldukça halka nef⁶ yetir
Halkı et iltifâtına memnûn
Ahsen-i halk-ı âlem oldur kim
Halktan halka ola nef⁶ i füzûn⁷

FEVRÎ (ö. 1571): Fevrî'nin Kühl-i Dîde-i A'yân ismini taşıyan kıtalar halinde yapılmış bir manzum kırk hadisi bulunmaktadır. Daha önceden Abdülkadir Karahan tarafından zamanı belli olmayan kırk hadisler içerisinde gösterilen bu eser Hasan Aksoy tarafından yayımlanmıştır⁸. Eser bir kırk hadis olmasına rağmen toplam kırk üç hadis nazmen tercüme edilmiştir. Önce hadisin Arapça metni verilmiş daha sonra da kıta nazım şekliyle Türkçe tercümesi verilmiştir. Bazı hadislerde ise kıta içerisinde genelde kullanılan vezne uygun olarak hadisin Arapça metni verilmektedir.

“Allah'a inandım de, sonra dosdoğru ol”

Kavl-i kâfi budur sana dilesen
Olmak iki cihânda ber-hûrdâr
Evvel îmân getir Resûl ü Hakk'a
Sâniyen istikâmet et yürü var

“Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa misafirine ikram etsin”

Yalınız yeme rızkını dervîş
Gör nedir zübde-i kirâm-ı enâm
Mü'min isen Hudâ vü âhirete
Eyle Tanrı konuğuna ikrâm

ÂŞIK ÇELEBİ (ö. 1572): Meşhur şuarâ tezkiresi sahibi ve şair olan Âşık Çelebi'nin bu eseri, mensur, manzum karışık bir eserdir. Nazım tekniği açısından oldukça zayıftır.

“Önce selam, sonra kelâm”

Ser-i peygamberân-ı Rabb-i selâm
Yâni ki Mustafâ aleyhi's-selâm
Buyurdu ki kalbe küll-i kelâm
Dâhil olsan ver ehl-i beyte selâm

LATÎFÎ (ö. 1583): Meşhur şuarâ tezkiresi sahibi olan Latîfî'nin Sübhatü'l-Uşşâk adlı bu eserinde 100 hadisin tercümesi verilmiştir. Mesnevî nazım şekliyle yazılan bu eser aynı zamanda tür olarak da mesnevîdir.

“Beşikten mezara kadar ilim talep edin”

Cümle meçhûlün edegör ma'ûm
İlme sarf eyle var ömrünü hep
Deme geçti zamânı tahsîlin
Mehd'den lahd'e dek kıl onu talep

⁷ Bu hadis N. Fazıl tarafından, “Köylerde, şehirlerde, viran evde, sarayda / Halkın en hayırlısı, halka verendir fayda...” ifadeleriyle tercüme edilmiştir.

⁸ Bkz. Hasan Aksoy, “Fevrî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul 1997, Sayı: 13-15, s. 121-130.

“Hased, ateşin odunu yemesi gibi, iyilikleri yer.”

Kimsenin gel kemâl ü mâlına
Hased etme hasûd olup zinhar
Hasenâtını yer hesed kişinin
Nitekim yer ocakta hîme-i nâr

NEV'Î YAHYÂ EFENDİ (ö. 1599): Kıta nazım şekliyle yapılmış bir tercümedir. Dört kısımdan (Hikmet, tevâzû, sadaka ve fevâid) oluşmakta ve her bir kısımda 10 hadis tercümesi yer almaktadır.

“Zenginlik mal çokluğunda değildir. Asıl zenginlik gönül zenginliğidir”

Âdem'e sanma gınâ kesret-i emlâk iledir
Gözü doymaz kişinin doymayacak gönlü gözü
Dilini mahzar-ı iksîr-i meârif kıla gör
Bulmaya senden igen dirhem ü dînâr yüzü⁹

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ (1541-1600): 2 adet kırk hadis kaleme almıştır. Kıta nazım şekliyle kaleme alınan bu tercümeler, diğer bir çok manzum kırk hadis çevirilerinden farklıdır. Hadislerin metni tercümelerin içinde ve kıtanın veznine uygun olarak verilmiştir.

“Siyah köpek şeytandır.”

İt siyah olsa saydın etme gümân
Eder ammâ yavuzluğuyla ziyân
Cüst ü çâpüklüğün görünce Nebî
Dedi “el-kebü'l-esvedü şeytân”¹⁰

“Göz değmesi gerçektir.”

Gerektir bed-nazarlardan sakınmak
Olur ayn-ı zarar onlar muhakkak
Hadîs-i Hak'tır “İnne'l-ayne hakkun”
Gözüm nûru ne görsünler ne sen bak¹¹

VÂLÎ (ö. 1598): Vâlî mahlasını kullanan dört şair bulunmaktadır. Selahattin Yıldırım, müellife ait bulunan yazma kırk hadis'in başında yer alan “Yeni Pazarlı'dır” notundan dolayı bu şairin 1598'de vefat eden Kadı Ahmed Efendi olduğu bilgisini vermektedir¹². Müellife ait “Şerhu Hadîs-i Erbaîn” ismini taşıyan iki kırk hadis tercümesi bulunmaktadır. Şair her iki kırk hadis tercümesinde de hadislerin önce Arapça metinlerini daha sonra ise bu hadisleri kıta nazım şekliyle tercümelerini vermiştir.

“Söz, borçtur.”

Kişi doğru gerektürür sözüne
Çün sadâkât şîâr-ı müslimdir
Her ne kim vâd eyleye insân
Deydir ol kazası lâzımdır

⁹ Bu hadis N. Fazıl tarafından, “Zenginlik, sanmayın, mal çokluğunda; / Nefs gınâsındadır, göz tokluğunda...”

¹⁰ Bkz. Hasan Aksoy, a.g.e., s. 47.

¹¹ Hasan Aksoy, a.g.e., s. 63.

¹² Bkz. Selahattin Yıldırım, a.g.e., s. 115.

RIHLETÎ (?): İki tane kırk hadis tercümesi yapmıştır. Bu tercümelerden biri dervişlerin halleri ve fakirliğin faziletine dair hadislerden meydana gelmekte ve üçer beyitten oluşmaktadır.

Ehl-i fakra her kaçan buğz edeler halk-ı cihân
Olalar meşgûl tamîr-i dünyâda hemân

Olalar cem'î derâhim üzere cân ile devân
Dört belâ ede havâle onlara ol Müsteân

Zulm-i şâh u kaht ola ede hiyânet hâkimân
Hem adû-yi gâlip onlardan İlahî el-amân

İkinci eser ise Câmî'den kıtalar halinde yapılan bir tercümedir.

"İçinizden hiç biriniz kendi nefsi için sevdiğini, mü'min kardeşi için de sevmedikçe hakiki mü'min olmaz."
Mü'min-i kâmil olmaya hergiz
Sevmeyen cânı gibi kardaşını
Dost görüne lîk düşman ola
Sâz kılmaya içine dışını

ALİ B. HACI MUSTAFA (ö. XVI. yy): Amâil-i Fezâil-i Cihâd adını taşıyan bir kırk hadis tercüme ve şerhidir. Cihatla ilgili hadislerin bir araya getirildiği bu eser, gazilerin hayır dualarını almak için yazılmıştır. Risale on iki bâbdan oluşmaktadır. Birinci bâb Gazâ fazileti kırk hadis beyanındadır. Önce hadisin Arapça metni, daha sonra mensur Türkçe tercümesi, daha sonra ise mesnevi nazım şekli ile 1-6 beyitlik manzum tercüme verilmektedir.

"Cennet, kılıçların gölgesindedir."
Der hadîs içinde Hakk'ın rahmeti
Kim kılıçlar gölgesinde cenneti
Âşık-ı dîdâr isen meydana gel
Hak yolunda sıdk ile kurbâna gel

"İmandan sonraki en faziletli amel Allah yolunda gazâ etmektir."
Çün Ebû Zer kıldı Ahmed'den süâl
Kangı hayrı efdal etmiş Zü'l-Celâl
Hakk'a imândır dedi Hayrû'l-ibâd
Dahi efdal Hak için kılmak cihâd

XVII. Asır

XVII. yüzyılda, bu alanda, bir duraklama göze çarpar. Bu yüzyılda 7 şair tarafından yapılmış 8 manzum kırk hadis tercümesi vardır. Türk İslâm edebiyatı açısından en önemlileri Hâkânî, Feyzî ve Okçuzâde'nin tercümeleridir.

SEYYİD KADRÎ (III. Mehmet devri, 1595-1603): Açık kimliği, doğum ve ölüm tarihleri tespit edilemeyen Seyyid Kadrî, Sultan III. Mehmed için aslı Farsça ve Hüseyin Vaiz'e ait olan manzum bir kırk hadisi Tuhfe-i Atebe-i Alîye adıyla yine manzum olarak Türkçe'ye tercüme etmiştir. Evlenmeyi teşvik eden bir hadisin şerhinde geçen bir kıtanın tercümesi şöyledir.

O kim bend-i iyâl ile giriftâr-ı ikâl oldu
Felâket âteşile pûta-ı mihnette kâl oldu
Gam-ı ferzend ü nân ü câme cânından usandırdı
Belin bâr-ı belâ bükdü kadi derd içre dâl oldu.

HÂKÂNÎ (ö. 1606): Mesnevî nazım şekliyle yapılan hadis tercümesi yine mesnevî tarzında bir eserdir. Ezberlenmesi kolay olan hadisler seçilmiştir. Şerhlerden çoğu evliya, bir kısmı ise enbiya ve sahabe menkıbelerinden alınan hadise uygun hikayelerden oluşmaktadır. Her hadisin şerhi mahiyetindeki tercümesi 10 beyitlidir. Hikaye kısmı ise ortalama 40-50 beyit kadardır.

“Pehlivan, güçlü insanların sırtını yere getiren değil, kızgınlık anında gazabını yenendir”
Böyle der ol fâris-i Refref-süvâr
Yani ki Peygamber-i sâhib-vakâr

Ehl-i hıred ona demez pehlivân
Kim ede kuvvetlileri nâ-tüvân

Ola bahadırlık ile bî-nazîr
Olmaya gâlib ona bir küşt-gîr

Merd-i dilîr oldurur ey zû-fünûn
Hîn-i gazabda ede nefsin zebûn

Mülk-i şecâatda olur merd-i kâr
Ejder-i nefis ile eden kâr-zâr

Nefsini zabt etdin ise merdsin
Arsa-ı dîn içre bugün ferdsin

Her ne kadar tünd-i kazâ-kahr ise
Kudret ile nâdire-i dehr ise

Nefsine mağlûb olan olmaz şecî
Kâsim ile tatalım olmuş Bedî

Hîn-i hamiyette girip zahmete
Er deme avret gibi bî-gayrete

Hiddet ü hışmı er olan reddeder
Mahv-i azâ ile yolun seddeder¹³

FEYZÎ-İ KEFEVÎ (ö. 1616): İki ayrı tercümesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kıta nazım şekliyle yapılan bir kırk hadis tercümesidir. Bu tercümede aruzun on beş ayrı kalıbı kullanılmıştır. Hadislerin metni kıta içerisinde ve vezne uygun olarak son mısradan verilmiştir.

“Ameller niyetlere göredir.”

Derûnun pâk edip tashîh-i niyet kılmaya sây et
Ki niyyetdir medâr-ı îtibâr ü sıhhat ü tâat
Değildir müteber her bir amel kim ola niyyetsiz
Buyurmuştur Rasûlullâh ki el-a‘mâlü bi’-n-nyât

Ravzatu’l-ubbâd ismini taşıyan ikinci tercüme, mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Hadisler genelde yedişer beyitlik manzumeler halinde özellikle son iki beyitte tercüme edilmiş daha sonra da hadisle ilgili çeşitli öğüt ve hikayelere yer verilmiştir.

¹³ Bu hadis N. Fazıl tarafından, “Kahraman sen değilsin, kahramanca güreşen! / Odur ki kahramanlık, öfkede nefsin yen!” beytiyle tercüme edilmiştir.

“Kim ana babasına iyilik ederse, ne mutlu, Allah onun ömrünü artırır”

Râvî-i râst-kavl yâni Muaz
Eyleye rahmetin Hak ona melâz

Şöyle nakl eyledi o ehl-i edeb
Ki Rasûl-i latîf ü pâk-neseb

Bezm-i irfân içinde saġar-keş
Kevser-i Huld’a sâkî-i mehveş

Mârifet gencinin nîgeh-dârı
Müddet-i ömr-i âlemin varı

Dedi her kim ederse hıfz-ı hukûk
Yânî etmezse vâlideyne ukûk

İzz ü devlet teveccüh eyler ona
Ki eder ömrünü ziyâde Hudâ

KEMALEDDİN MEHMED (ö. 1621): Taşköprüzâde’nin oġlu olan Kemaleddin Mehmed, Sultan I. Ahmed’in (saltanatı 1603-1617) emriyle yaptığı bazen bir beyit ve çoġunlukla da kıta nazım şeklindeki manzum kırk hadis tercümesi Dört Halife ile ilgili hadislerden oluşmaktadır. Bu tercümede önce hadisin metni Arapça olarak verilmiş daha sonra bu hadis manzum olarak tercüme edilmiştir. Tercümeden sonra ise mensur olarak bu hadisin kimden rivayet edildiğine ve sebab-i vürûduna da işaret edilmiştir.

“Ey Ebubekir müjde sana, sen atıksın (Cehennem ateşinden azadlısın)”

Ol Rasûl-i Hudâ nebî-yi şefîk
Dedi Bû Bekr’e müjde ey Sıddîk
Seni Hak nârdan atık etti
Lakab oldu ol demden ona atık

OKÇUZÂDE MEHMED ŞÂHÎ (ö. 1630): Ahsenü’l-Hadîs ismini taşıyan bu kırk hadis tercüme ve şerhinin dili oldukça aġırdır. Hadisler önce kıta nazım şekliyle tercüme edilmiş daha sonra da çeşitli hikayeler de nakledilmek suretiyle mensur olarak hadislerin şerhleri yapılmıştır. Tercüme edilen hadislerin Arapça metinleri, genelde dördüncü, bazen de üç ve dördüncü mısra da kullanılan aruz kalıbına uygun olarak verilmiştir. Okçuzade’nin tercüme ettiği hadislerde konu birliği bulunmamakla birlikte, bu hadislerde, faziletler (Kur’an öğretim ve öğrenmenin fazileti, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’in fazileti, ziraatın fazileti, Kureyş’in fazileti), ölümü hatırlama ve ölüme hazırlıklı olma, yöneticide ve yönetilende bulunması gereken vasıflar, zühd, tevâzû ve yumuşak huyluluk gibi konularla ilgili hadisler dikkati çekmektedir¹⁴.

“Sizin en hayırlınız Kur’an’ı öğrenen ve başkalarına da öğreteninizdir”

Hayr-ı ümmet odur ki himmet edip
Hıfz-ı Kur’ân’a sa’y ede her an
Ki Rasûl’ün kelâmıdır bu hadîs
Hayrüküm men te’alleme’l-Kur’ân

¹⁴ Eserle ilgili bkz. Alim Yıldız, “Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Manzum Kırk Hadis Tercümesi: Ahsenü’l-Hadîs”, *DEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir 2003, Sayı: XVII, s. 115-148.

“Mü’minlerin imanca en mükemmeli, onların en ahlaklı olanıdır.”

Sa’y eder hulûkun etmeğe tehzîb
Sâlik-i râh-ı dîn olan dânâ
Hüsnu’l-hulk için buyurdu Rasûl
Ekmelü’l-mü’minîne îmânâ

FETHÎ-İ KARAMÂNÎ (ö. 1694): Asıl adı Mehmed Fethi olup ulema sınıfına mensup bir müderris olan Fethi-i Karamanî, bir kırk hadis tercümesi yapmak niyetiyle işe başlamış olmasına rağmen, toplam 51 hadisi manzum olarak tercüme yapmıştır.

“Başlarına bir kadını melik olarak geçiren bir kavim kurtuluşa erişemez...”

Fevz bulmaz dedi Rasûl-i Hudâ
Melik zen olan gürûha şehâ
N’oldu iklîm-i Furs’a bir nazar et
Melik oldukta duhter-i Kistrâ

“Allah, suretlerinize ve mallarınıza değil, kalplerinize ve amellerinize bakar.”

Sûret ü mâla nazar etmez Hak
Kalb ü âmâle bakarmış ancak
Belki kalb oldu nazargâh-ı İlâh
Ona âmâl hükümde mülhak

ÂMİKÎ (ö. XVII. Asır): Bu şairin açık kimliği bilinmemektedir. Kıtalar halinde yapılan bir tercümedir. Önce hadisin Arapça metni daha sonra Türkçe manzum tercümesi verilmiştir. Hadisler, Camî ve diğer kırk hadis tercümelerinde görülen hadisler gibidir.

“Allah katında bir kişi için kendisine helal olmayan bir rahime nutfesini bırakmasından daha büyük günah yoktur.”

Hak teâlâ katında olmaz imiş
Bundan ulu günâhı insânın
Ki ede bir rahme nutfesin ilkâ
Olmamış olsa ol helâli onun

“Bir oğlanı şehvetle öpen kimseye Allah cehennemde bin yıl azâb eder”

Bir yalın yüzlü oğlanı her kim
Şehvet ile öperse rindâne
Yana bin yıl çekip azâb-ı elîm
Hem çü pervâne nâr-ı sûzâne

XVIII. Asır

XVIII. yüzyılda önceki yüzyıllara göre azalmakla birlikte yedi şair tarafından manzum hadis tercümesi yapılmıştır.

HASAN B. ALÎ (trc. 1710): Edebî bakımdan çok önemli olmayan bir kırk hadis tercümesidir. Bu eserdeki hadislerin önce Arapça metinleri verilmiş daha sonra da kıta nazım şekliyle tercüme ve şerhi yapılmıştır.

“Cennetin bedeli lâ ilâhe illallah’tır.”

Dediler var mı cennetin semeni
Kıl beyân bize yâ Rasûlallah
Dedi ol tûtf-i fasîh-zebân
Semeni lâ ilâhe illallah

NÂBÎ (ö. 1712): Camî’den yapılan başarılı bir kırk hadis tercümesidir. Tercüme kîta nazım şekliyle yapılmıştır¹⁵

“Dirhem ve dinarın esiri olana lânet olsun”

Hâlık u Râzık-ı zemîn ü semâ
Rızkın ihsân ederken ey mağbûn
Zer ü sîme perestîş eyleyene
Ne revâdır ki denmeye mel’ûn

“Kendisine danışılan, güvenilir kişidir.”

Müsteşâr ettiğın kimesne eğer
Senden eylerse râh-ı hayrı nihân
Sana nisbet hıyânet etmiş olur
Olsa da hilkatinde ehl-i emân

OSMANZÂDE TÂİB (ö. 1723): Sihatâbâd adını taşıyan bu kırk hadis tercümesi, Sultan III. Ahmed (saltanatı 1703-1730)’in hastalanması sırasında herkes padişahın iyileşmesi için bir şey adanmış, şair de bu kırk hadisi yazarak padişah sağlığına kavuştuğunda bu eserini kendisine takdim etmiştir. Hadisler önce mensur olarak Türkçe’ye tercüme edilmiş, daha sonra da bu hadislerin açıklaması yapılmıştır. Daha sonra ise bu hadisler kıta nazım şekliyle tercüme edilmiştir.

“Cennet annelerin ayakları altındadır.”

Baht onun kim hemîşe vâlidesin
Ola tatyîb etmeğe kâdir
Fahr-i âlem buyurdu kim cennet
Taht-ı akdâm-ı ümmühâttadır¹⁶

İSMÂİL BELİĞ (ö.1729): XVIII. yüzyılda yaşayan İsmail Belîğ’in “Yüz Yapraklı Gül” anlamına gelen Gül-i Sad Berg isimli eseri manzum bir yüz hadis tercümesidir. Şair ezberlenmesi kolay kısa hadislerden her biri birer beyitle tercüme edilmiştir. Bazı hadislerin başında hadisin ravisi ve alındığı kaynağa da yer verilmiştir.

“Kim ilim yoluna girerse Cennet yoluna girmiştir.”

Reh-i dânişde edenler sür’at
Dâhil-i Cennet olurmuş elbet

“Abdest mü’minin silahıdır.”

Mâsivâ leşkerine verme emân
Abdest mü’mine tîğ-ı zebân

¹⁵ Eserle ilgili bkz. Seyfullah Korkmaz, *Nâbî’nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi*, Kayseri 2001.

¹⁶ Bu hadis N. Fazıl tarafından, “Annelere minnet, ebedî minnet! / Annenin ayağı altında Cennet...” beytiyle tercüme edilmiştir.

“Sabır, imanın yarısıdır.”

Nısf-ı îmân dedi sabra Rasûl
Sabreden matlabına ola vusûl¹⁷

ANTAKYALI MÜNİF (ö. 1742): Kıta nazım şekliyle yapılan Câmî tercümelerinden biridir. Bu tercümede Câmî etkisi görülmektedir. Bazı hadisler Câmî'nin tercümesinin Türkçe'ye aynen çevirisi gibidir¹⁸.

“Cennet annelerin ayakları altındadır”

Fâiz-i rahmet ol ki mâderine
Her dem ikrâm u iltifâtdadır
Sahn-ı gülşen-sarây-ı huld-i berîn
Zîr-i akdâm-ı ümmehâtdadır

“Sizin hiç biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olamaz.”

Mü'min olmaz o kimse her ne kadar
Bulsa hüsn-i amelde ömrü fenâ
Her ne isterse nefsine tâ kim
Onu ihvâna dahi göre sezâ

İBRAHİM HANİF (ö. 1775): Dört adet Arapça kırk hadisi vardır. Bunlardan ilki Ali el-Kârî'nin kırk hadisinde görülen müşkil kelimeleri açıklamak için kaleme alınmıştır. İkincisinde Hz. Peygamber'in savaşlarda ok, yay ve mızrak kullandığına dair hadislerden oluşmaktadır. Üçüncü kırk hadiste kalem, hat, kitabet ve imlanın önemine vurgu yapan hadisler derlenmiştir. Dördüncü eser ise “Allah” ve “tabîb” kelimelerinin birlikte kullanıldığı hadisler hadislerden oluşmaktadır¹⁹.

“Günahından tövbe eden, sanki günah işlememiş gibi olur.”

Senin ey tûti-i remz-esrar
Zikr-i her bârın ola istiğfâr
Der hadîsinde o Fahr-ı âlem
Tâibi mağfiret eyler Gaffâr

NÜZHET ÖMER (ö. 1778): Camî's-sagîr'den alınan ve çeşitli konulardaki kısa hadislerden yapılan bir kırk hadis tercümesidir. Hadislerin Arapça metni verildikten sonra kıta nazım şekliyle tercüme yapılmıştır²⁰.

¹⁷ Bkz. Abdulkadiroğlu, Abdülkerim: “Belîğ'in Gül-i Sadberg'i (Manzûm Yüz Hadis Tercümesi)”, *İslâmî Edebiyat*, İstanbul Ekim-Kasım Aralık 1993, Sayı: 22, s. 121-151.

¹⁸ Bkz. Sabahattin Küçük, “Münif'in Kırk Hadis Tercümesi”, *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Dergisi*, Ankara 1997, C. XII, s. 89-105.

¹⁹ Bkz. Selahattin Yıldırım, *a.g.e.*, s. 84-89.

²⁰ Bu kırk hadisi H. Kamil Yılmaz Câmî tercümesi olarak göstermesine rağmen (bkz. H. Kamil Yılmaz, *Tasavvufî Hadis Şerhleri ve Konevî'nin Kırk Hadisi*, İstanbul 1990, s. 92), bu eser bir Câmî tercümesi değildir. Eserle ilgili bkz. Sadık Cihan, “Nüzhet Ömer Efendi ve Hadis-i Erbaîn Tercümesi”, *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Samsun 1991, Sayı: V, s. 35-58. (Nüzhet Efendi'nin bu eseri, Câmî, Nâbî ve Münif'in kırk hadisi ile birlikte Mehmed Raşid b. Halil tarafından 1288'de yayımlanmıştır.)

“Fitne uykudadır, onu uyandırana Allah lanet etsin”

Dâmen-i mekri eyleyip tahrîk
Etme îkâd-ı mefsetet zinhâr
Mahzar-ı la'n-i zü'l-Celâl oldu
Fitne-i nâimi eden bîdâr

“Son sözü lâ ilâhe illallah olan cennete girer.”

Âhir nüsha-ı kelâmı ki ola
Her kimin lâ ilâhe illallah
Bakmayıp safha-ı hatâlarına
Cennete dâhil eyler onu Allah

XIX. Asır

XIX. yüzyılda dört tane manzum hadis tercümesi bulunmaktadır.

KÖSTENDİLLİ SÜLEYMAN ŞEYHÎ (ö. 1817): Oldukça başarılı bir kırk hadis tercümesidir. Hadislerin Arapça metinleri verildikten sonra kıtalar halinde tercümeleri yapılmıştır. Bu tercüme Camî tercümeleri ile diğer kırk hadis tercümelerinde bulunan hadislerden oluşmaktadır.

“Güzel söz sadakadır.”

Ehl-i hâcâta lutf ile söyle
Kerem et gösterip iyi yüzler
Dedi geçer Rasûl-i Rabb-i Kerîm
Sadaka yerine iyi sözler²¹

“Cehâletten büyük fakirlik, akıldan üstün zenginlik yoktur.”

Oku yaz lehv ü lû'ba sakın
Bu hadîs-i şerîfi gör bir kez
Fakr olur mu cehilden ola eşed
Mâl olur mu akıldan ola e'az

HİKMET (trc. 1828): Sahîh-i Buharî'den seçilmiş olan hadislerden oluşan bir kırk hadis tercümesidir. Hadisler mesnevî nazım şekliyle üçer beyitle tercüme ve şerh edilmiştir.

“Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanların emin olduğu kimsedir.”

Bu hadîsin pendini eyle kabûl
Kim buyurdu nutk-ı pâk ile Rasûl

Müslim-i kâmil nedir bil ey şehâ
Lutf ile mevsûf olur etmez ezâ

Hem elinden hem dilinden bî-gümân
Pür-selâmet ola sâir Müslüman

“Amellerin değeri neticelerine bağlıdır.”

Bu hadîsin ma'nîsin bil ey püser
Oldu a'mâl hâtîmeyle mu'teber

²¹ Bu hadis N. Fazıl tarafından, “Güzel söz ruha sebîl; / Sadakadır tatlı dil.” Mısralarıyla tercüme edilmiştir.

Eyle ya'ni hüsn-i a'mâl ber-devâm
Tâ bulasın son nefes hüsn-i hitâm

Beyne havfi ve'r-recâ ol et amel
Hıfz ede îmânını Allah Ecell.

MÜFİD İSMAIL (ö. 1802): Câmî tercümelerinden biridir. Önce Câmî'nin hadisleri sırası ile alınarak Arapça metin, sonra Câmî'nin Farsça tercümesi daha sonra ise Türkçe manzum tercüme verilmiştir²².

“Mecliste konuşulanlar emanettir.”
Bir meclis-i hâs içre bulundunsa eğer
Esrârını fâş etme sakın yârâna
Hayvân denir “meclis emânet” diyerek
Esrârını izhâr eden ihvâna

“Sabah uykusu rızka engeldir”
Bîdâr olanın vakt-i subhda her bâr
Rızk-ı zâhir ü bâtını efzûn olur
Hâb-ı subh ile fakd-ı şeref eyleyenin
Zâhirde olan rızkı dahi dîn olur²³

TAYYİBZÂDE MEHMED ZÜHDÎ (ö. 1914): Câmî tercümelerindedir ve bu türdeki hadis tercümelerinin özelliklerini taşır.

“Söz, borçtur.”
Söz ağızdan çıkar demişlerdir
Merd olup dur sözünde icrâ et
Boynuna borç olur ya eyleme va'd
Ya edersen yoluyla îfâ et

“Borç dînin ayıbıdır.”

Hamd eder varsa sabreder yoksa
Katlanır fakr u zahmete ahyâr
Deyn bir lekedir deyi dîne
Deyn ile dîni eylemez leke-dâr²⁴

VEHBÎ (ö. ?): Hangi yüzyılda yaşadığı bilinmeyen şairin, kıta nazım şekliyle yaptığı bir kırk hadis tercümesidir. Hadislerin Arapça metinleri tercüme içerisinde vezne uygun olarak verilmiştir. Bu tercümede farklı vezinler kullanılmıştır.

“Ameller niyetlere göredir”
Hayr-ı a'mâle şurû' etmezden ön
Niyet et kim ola makbûl-ı Hudâ
İnneme'l-a'mâlü bi'n-niyyât ile
Etdi bu remzi Habîb-i Kibriyâ

“Savaş, aldatmadan ibarettir”
Sana cenk et demem tehevür ile

²² Bkz. Hasan Aksoy, *a.g.e.*, s. 9-11.

²³ Bu hadis N. Fazıl tarafından, “Sabah uykusu / Rızka bir pusı” mısralarıyla tercüme edilmiştir.

²⁴ Bu hadis Necip Fazıl tarafından, “Borç etmek dinde leke / Borçta kul müstemleke” beytiyle verilmiştir.

Düşer ise 'adûya meyl-i cihâd
Dedi el-harbü hud'atün Mahmûd
Erlik et hîle ile bul iyi ad²⁵

Mütercimi bilinmeyen üç tercüme

Mütercimi bilinmeyen üç kırk hadisten ikisi Abdülkadir Karahan, biri ise Hasan Aksoy tarafından tespit edilmiştir. Bu tercümelere birincisinde hadisler birer beyitle tercüme edilmişlerdir.

"Allah bir hükümdar için hayır dilerse, ona sadakatli bir vezir ihsan eder."
Hak murâd eylerse hayrı bir emîr-i âdile
Lâ-cerem eyler müsâdif bir vezîr-i kâmile

"Kim bana bir kez salat ederse, Allah o kişiye on kez salat eder"
Eğer bir kez sâlât etse Resûle mü'min-i mutlak
Salât eder ona on kez Hudâ-yı lâ-yezâl el-hak

Karahan'ın tespit ettiği ikinci eser Câmî'den yapılan bir tercümedir. Bu tercüme tam olarak Câmî'nin yaptığı tercüme Türkçe'ye tercümesidir. Bu nedenle, hadislerin Arapçalarından sonra Câmî'nin Farsça tercümesi de verilmiştir.

"Sizin hiç biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olamaz."
Mü'min olmaz o kimse âlemde
Ten ü cânın eride her ne kadar
Tâ karındaşı mü'mine dilemez
Onu kim kendi nefesine ister

"Mü'min, komşusu açken karın doyurmaz"
Mü'min-i kâmil işte o kesdir
Verilir sofrasında herkese yer
Gelmese cârı sofraya doymaz
Her ne var ise mâ-hazar ile yer²⁶

"Pehlivan, güçlü insanların sırtını yere getiren değil, kızgınlık anında gazabını yenendir"
Pehlivan ol değil ki vakt-i güreş
Yıka bir pehlivanı meydânda
Pehlivanlık oldur ki vakt-i gazab
Eyleye nefsinin zebûn anda²⁷

Hasan Aksoy tarafından tespit edilen müellifi meçhul üçüncü eserde hadisler birer beyitle tercüme edilmiştir.

"İlim öğrenmek her Müslüman erkek ve kadına farzdır."
Farz bilsin ehl-i îmân tâlib-i 'ilm olmağı
Oldu bu ma'nâya şâhid Mustafâ'nın buyruğı
"Güzelliğin en güzeli ahlak güzelliğidir"
İyiliğin gayet iyisi âdeme hulk-ı hasen
Hak bil işbu sözü kâil buna cedd-i Hasan²⁸

²⁵ Hasan Aksoy, *a.g.e.*, s. 12-13.

²⁶ Bu hadis bir benzeri N. Fazıl tarafından, "Komşusu açken, -Nefsinden emin,- / Karnını doyuran, değildir mü'min..." mısralarıyla tercüme edilmiştir.

²⁷ Abdülkadir Karahan, *a.g.e.*, s. 306-307; ayrıca bkz. Ahmet Sevgi, *a.g.e.*, s. 23-24.

²⁸ Hasan Aksoy, *a.g.e.*, s. 14-15.

Necip Fazıl (ö. 1984)'ın 101 hadis tercümesi

Geleneksel edebiyatın yeniden ve fakat öncekinden farklı bir tarzda gündeme gelişi Necip Fazıl ile başlar.

Necip Fazıl, "Nur Harmanı" isimli eseriyle geleneksel edebiyatımızdaki manzum kırk hadis türünü yeniden gündeme getirmiştir. Bu eserin ilk iki bölümünde 254'er hadis (toplam 508) mensur hadis tercümesi, üçüncü bölümde ise 101 manzum hadis tercümesine yer verilmiştir. Toplam 35 başlık (sevgi, sabır, tövbe, halkçılık v.b.) altında bazen iki, bazen üç ve bazen de dört hadisin şiirle tercümesi yapılmıştır²⁹.

Necip Fazıl'ın "Esselâm –Mukaddes Hayattan Levhalar-" adlı eseri Hz. Muhammed'in 63 yaşında vefat etmesi dolayısıyla Hz. Peygamber'in hayatının devrelerini konu alan 63 ayrı şiirden (şair bunlara levha demektedir) oluşan modern bir mesnevî görünümündedir. Tarih, Zaman, Mekke'de Bir Hane, Doğum, Nur O Sabah gibi başlıklar taşıyan şiirlerden her birinde Hz. Peygamber'in tarihsel sıraya göre hayatı anlatılmaktadır. Bu eserin 53-59. levhaları yukarıda bahsettiğimiz beyitler şeklinde yapılan 101 hadis tercümesinden oluşmaktadır. Bu hadislerden akabinde Veda Haccı, O Gün, Allah Hayy ve Lâyemut ve Esselâm isimli şiirlerle eser sona ermektedir. Necip Fazıl mukaddime kısmında bu eserin bir mevlid olmadığını, Allah'a olan aşkın ve gevşemez bağlılığının vecd destanı olduğunu ifade etmektedir. 1960-1961 yıllarında hapisteyken yazmaya başladığı bu eseri 1972 yılının Ramazan ayında tamamladığını belirten şairin, "Umulur ki; bir gün Türk edebiyatı, bu eseri, yeni zamanların islamî tahassüste ilk temel kitabı saysın... Ve destanlık çapta cehd sarfetmenin ne demek olduğu bu vesileyle görülsün..." ifadeleri dikkat çekicidir³⁰. Mustafa Miyasoğlu'na göre bu eser çağdaş şiirimizde doğrudan islamî konuları ele almak cesaretinin ilk örneğidir³¹.

Bu eserde 7 levha halinde hadisler tercüme ve şerh edilmektedir. Her bir levhadaki hadisler 4'er başlıklar altında verilmekte ve değişik sayıda hadisten oluşmaktadır. Bu levhalar altında verilen başlıkları ve hadis tercümelerinden örnekler şu şekildedir.

53. levha: İman-Hakikat-Akıl-Hikmet: 15 hadis.

"Allah'a inandım de, sonra dosdoğru yürü!"

Hakikat sana teslim, imanından ötürü...

"Hikmetin başıdır Allah korkusu.."

Allah korkusundan, vicdan burgusu

Renkleri ince ince ne anlatırsın köre?

"Konuşun insanlarla akıllarına göre!"

"Niyete göre işler"

Ameli niyet işler

54. levha: Ahlak-Doğruluk-Hak-Adalet: 16 hadis

"İnsanda güzel ahlak için, gönderilişim;

Ahlâkı nokta nokta tamamlamaktır işim..."

"Müftüler verse de fetvâyı,

Kalbine danış sen, davayı!"

²⁹ Bkz. Necip Fazıl Kısakürek, *Nur Harmanı*, (7. Baskı) İstanbul 1997.

³⁰ Necip Fazıl Kısakürek, *Esselâm*, (5. Baskı) İstanbul 1996, s. 8-9.

³¹ Bkz. Mustafa Miyasoğlu, *Necip Fazıl Kısakürek*, (3. Baskı) İstanbul 1993, s. 113.

Mü'min hakkı gözler, mü'min âdildir;
"Zulümde olanlar bizden değildir."

"Hepiniz çobansınız, sürüden mes'ul çoban..."
Çoban uyusun diye gözler dışardan yaban...

55. levha: Kötülük-Zulüm-Nefs-Cihad: 17 hadis

"Komşuları açken" hissiz ve gafil;
"Karnını doyuran Müslüman değil.."

"Kıyametten alamet: Küfür ilmi süpürür;
Cehil yerleşir, şarap taşar, zina köpürür..."

Nefsini yenmektir ki, mü'mine büyük şandır;
"Mücahit, Allah için nefsiyle savaşıdır!"

Pehlivan sanma ki, hasmını yatıran;
"Pehlivan, öfkede nefsi bastıran..."

56. levha: Dünya-Ahiret-Sabır-Gayret: 13 hadis

Ecel ânına değin
"Ölümü dilemeyin!"

"Ölüm yokmuş gibi dünyada gayret;
Ve hemen ölecek gibi ahiret!..."

Çareyi tedbirde sanmak ne gaflet!
"Deveni hem bağla, hem tevekkül et!..."

Bütün dünya hülyada;
"Rahat yok bu dünyada..."

57. levha: Güzellik-Yenilik-İncelik-Aşk: 12 hadis

Her güzel, daha güzele yaver;
"Allah güzeldir, güzeli sever..."

İslam zaman boyunca her dem yeni akıştır;
"Günleri birbirine eş geçen aldanmıştır!"

"Kolaylığı gösterin, zorlukla korkutmayın!
Müjdeleyin, şevk verin, zevk verin, soğutmayın!"

"Benimdir o hadîs ki, kalbinize hoş gelir;
İçinizi soğutan hadîs, benim değildir."

58. levha: Terbiye-Ülfet-Af-Merhamet: 13 hadis

"Ruhlar iki saf asker, kin ve aşkı bölüşür;
Bir olanlar el ele, olmayanlar dövüşür"

Ziyarete, izinsiz, engellidir önünüz;
"İzin isteği üçtür, verilmezse dönünüz!..."

Varlık vesilesi anneye minnet...
 “Annenin ayağı altında cennet...”

“Misafir sevmeyen insan hayırsız...”
 Kendi kilerinde sanki bir hırsız...

59. levha: Usul-Birlik-Amel-Bâtıl İnanç: 15 hadis

“Evlenin ve çoğalın!” şeref büyük ümmette;
 “Sizin çokluğunuzdur övüncüm kıyamette...”

“Din öğüttür” sadece...
 Gerçeği bildirmece.

“Namaz dinin direği”...
 Gerekerin gereği...

İnanma, dese de gündüze gündüz!
 “Fal küfürdür” sırra kıymak düpedüz...

Necip Fazıl'ın hadis tercüme ve şerhi, geleneksel manzum hadis tercümelerinden farklı olarak hece vezniyle yapılan bir tercümedir. Tercümelerden her biri ikişer mısradan (beyit) oluşmaktadır. Geleneksel hadis tercümelerinde iki mısra ile yapılan tercüme oldukça azdır. Necip Fazıl'ın tercümelerdeki hece sayıları farklıdır. Hece sayısı biraz da tercüme edilen hadis'in uzunluk ve kısalığına göre değişmektedir. Tercümeler bazen tek mısradadır, bazen iki mısradadır verilmiştir. Bazen de her iki mısra içine yayılmış durumdadır. Çok başarılı olan bu tercümeleri genel olarak Necip Fazıl şiiriyle karşılaştırdığımızda daha zayıf bir şiir dili ile karşılaşıyoruz ki, bu daha çok konudan kaynaklanmaktadır. Manzum hadis tercümelerinin tarihi seyrine baktığımızda, ilk yapılan hadis tercümelerinin de sanatlı söyleyiş açısından çok başarılı olduğunu göremeyiz. Sanatlı söyleyiş, biraz da zaman içerisinde oluşmuştur. Necip Fazıl'ın yapmış olduğu bu tercüme, XX. yüzyılda ve hece vezniyle yapılan ilk ve son tercümedir. Bu nedenle bu tercümelerdeki şiir dilinin klasik Necip Fazıl şiirine göre daha zayıf olması da normal karşılanmalıdır. Manzum kırk hadis türü devam ederse bu dil, ancak zamanla daha sanatlı bir hale gelecektir.

Necip Fazıl'ın, sona ermiş bir edebiyatın bir türünü yeniden gündeme getirmesi, güncellemesi geleneksel veya bir başka deyişle klâsik Türk şiirinin güne getirilmesi açısından oldukça önemli bir çalışmadır.

Necip Fazıl, gündeme getirdiği bu tür dışında, bu tercümelerin bulunduğu “Esselam” isimli eserinde yine şiir geleneğimizde yer alan dinî birer tür olan siyer ve mevlid türünü de yeni bir söyleyişle modern bir mesnevi görünümüyle çağa taşımıştır. Geleneksel Türk şiirinin gündeme getirilmesine önderlik etmiş olan Necip Fazıl, daha sonraki şairlere örnek olmuştur. Necip Fazıl'dan hemen sonra Sezai Karakoç ve Akif İnan bu geleneği devam ettiren şairler olmuşlardır. Bu üç şair ve bu şairlerle birlikte olmuş bir çok şairle beraber, Divan şiirinin şekil, tür, anlam ve mazmunlarından yeni bir şiir ortaya çıkarılmıştır. Bu yeni şiir Büyük Doğu, Diriliş, Edebiyat ve Mavera dergileriyle ve büyük oranda Maraşlı şairlerce oluşturulmuştur. Bu dergilerde yazan şair ve yazarları bu yönleriyle incelemek, eserlerini de Türk İslam edebiyatının ürünleri içerisinde değerlendirmek gerekmektedir.

Bibliyografya

Abdulkadiroğlu, Abdulkerim: “Belîğ'in Gül-i Sadberg'i (Manzûm Yüz Hadis Tercümesi)”, İslâmî Edebiyat, İstanbul Ekim-Kasım Aralık 1993, Sayı: 22, s. 121-151.

Aksoy, Hasan: “Fevrî'nin Kırk Hadis Tercümesi”, MÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, İstanbul-1997, Sayı: XIII-XIV-XV, s. 121-130.

- Aksoy, Hasan: Mustafa Âlî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümeleri, İstanbul 1991.
- Ceyhan, Adem: "Usulî'nin Hadis ve Vecize Tercümeleri", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul 2003, C. XXX, s. 147-188.
- Cihan, Sadık: "Nüzhet Ömer Efendi ve Hadis-i Erbain Tercümesi", OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Samsun 1991, Sayı: V, s. 35-58.
- Karahan, Abdulkadir: "Tercüme Edebiyatından Nümûneler Üzerinde Çalışmalar Câmî'nin Arba'în'i ve Türkçe Tercümeleri", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul 1952, C. IV, Sayı: 4, s. 345-371.
- Karahan, Abdulkadir: İslam-Türk Edebiyatında Kırk Hadis Toplama, Tercüme ve Şerhleri, İstanbul 1954.
- Kısakürek, Necip Fazıl: Esselâm, (5. Baskı) İstanbul 1996.
- Kısakürek, Necip Fazıl: Nur Harmanı, (7. Baskı) İstanbul 1997.
- Korkmaz, Seyfullah: Nâbî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi, Kayseri 2001.
- Küçük, Sabahattin: "Münif'in Kırk Hadis Tercümesi", A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Dergisi, Ankara 1997, C. XII, s. 89-105.
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip, Fuzûlî Kırk Hadis Tercemesi, İstanbul 1951.
- Miyasoğlu, Mustafa: Necip Fazıl Kısakürek, (3. Baskı) İstanbul 1993.
- Necib Asım: "Hadîs-i Erba'în Tercümeleri", Milli Tetebbular Mecmuası, İstanbul Teşrin-i Evvel 1331, Cild: II, Sayı: IV, s. 143-165.
- Okuyucu, Cihan: "Tunus Milli Kütüphanesindeki Türkçe Elyazmaları", Akademik Araştırmalar Dergisi, Yıl:2, Sayı: 7-8, s. 139-140.
- Sevgi, Ahmet: Molla Câmî'nin "Erba'în'i ve Manzum Türkçe Tercümeleri, Konya 2000.
- Yıldırım, Selehattin: Osmanlı'da Kırk Hadis Çalışmaları, İstanbul 2000.
- Yıldız, Alim: "Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Manzum Kırk Hadis Tercümesi: Ahsenü'l-Hadîs", DEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, İzmir 2003, Sayı: XVII, s. 115-148.
- Yılmaz, H. Kamil: Tasavvufî Hadis Şerhleri ve Konevî'nin Kırk Hadisi, İstanbul 1990.